రామచంద్రరావు ఎప్పుడూ నవ్వుతూ కనిపిస్తాడు అతనికి నవ్వడం ఒక స్వభావమైపోయినట్టూ, కష్టాలూ, చీకాకులూ అతనికి దూరంగా తొలగివుంటాయన్నట్టు అనిపిస్తుంది. ఊళ్లో అందరినీ అతను నవ్వుతూ పలకరిస్తాడు అందరూ అతనికి స్నేహితులు.

అతను పక్కనుంటే మూర్తికి వొళ్ళంతా తేలికపడినట్టు, ఉదయపు నీరెండవంటి ఉత్సాహం వచ్చినట్టు అనిపిస్తుంది. మూర్తికి సమస్యలు చాలా ఉన్నాయి. కాని ఆ సమస్యలన్నీ రామచంద్రరావు ఎదురుగా వున్నంతసేపూ మంచు విడిపోయినట్లు మాయమైపోతాయి

కాని, మూర్తికి ఎప్పుడూ ఆశ్చర్యం కలుగుతూంటుంది. ఎందుకు ఇతని వదనాన ఒక విషాదరేఖగానీ, విసుగుగానీ, కనిపించవు? ఏ జీవిత రహస్యం యితనికి తెలుసును? సుఖంలోని, ఆనందంలోని ఏ కీలకాన్ని యితను వశపరచుకున్నాడు?

తీరా చూస్తే రామచంద్రరావు సామాన్యుడు ఆస్తీ. హోదా ఉన్నవాడుకాదు; ఏదో చిన్న ఉద్యోగం చేసుకుంటున్నాడు 'నా' అన్నవాళ్ళెవరూ ఉన్నట్టు కనపడరు. అతను వొంటరివాడు. ఏలూరు నుండి వచ్చే బస్సు ప్రమాదానికి లోనయిందనీ ప్రయాణీకులకి చాలామందికి గాయాలు తగిలాయనీ విన్నాడు మూర్తి వారిలో రామచంద్రరావు ఒకడని తెలిసినప్పుడు చాలా బాధపడ్డాడు మూర్తి కంగారుపడ్డాడు. సరాసరి టిక్కెట్టు కొనుక్కొని ఏలూరు వెళ్ళి ఆస్పత్రికి వెళ్ళాడు. గాయపడినవారిలో రామచంద్రరావును గుర్తించడంకష్టమయింది. అతనికి తలకీ, చెంపలకీ కట్లువున్నాయి. అతనికి స్పృహలేదు. మూర్తి గాభరా పడ్డాడు. తక్కిన గాయపడిన వారందరి దగ్గరా వారి వారి భార్యలూ, తల్లిదండ్రులూ వున్నారు. రామచంద్రరావు మాత్రం వొంటరిగా మృత్యువుకీ - బ్రతుకుకీ మధ్య ఉన్న మసకమసక అంచుమీద ఉన్నాడు. మూర్తికి కళ్ళనీళ్ళు తిరిగాయి. ఇంత ఉత్తముడికి ఎందు కిటువంటి గతిపట్టింది అనుకున్నాడు. అతని మంచం ప్రక్కన ఒక కుర్చీమీద కూర్చున్నాడు మూర్తి. స్పృహరాగానే-తనని చూస్తాడని, కావలించుకొని ఏడుస్తాడనీ అనుకున్నాడు. తనకి ఏడుపు వచ్చేస్తుంది. ఎలాగ యితనికి ధైర్యంచెప్పి వోదార్చడం? ఎప్పటికోగాని రామచంద్రరావుకి స్పృహ రాలేదు. అతడు కొంచెం కదలడం మొదలుపెట్టాడు. మూర్తి గుండెలు కొట్టుకున్నాయి దుఃఖంతో ఆనందావేశంతో రామచంద్రరావు కళ్ళతెరిచాడు. ఓ నిముషం తదేకంగా మూర్తికేసి చూశాడు. 'బతికే ఉన్నానా' అంటూ నవ్వాడు సన్నని, చిన్నని నవ్వు హాయిగా మొగ్గవిడి తెల్లని పువ్వు రేకులను విచ్చుకుంటూన్నట్టు.

మూర్తి 'షాక్' తిన్నాడు. అలాంటి విపత్సమయములోకూడా అతను నవ్వగలడని అనుకోలేకపోయాడు. తర్వాత రోజున మాటల సందర్భంలో అతని చేతిని తన చేతిలోకి తీసుకుంటూ మూర్తి అన్నాడు "రామం నీవు పెళ్ళి చేసుకోవాలి. ఇటువంటి సమయంలో నీకు భార్యవుంటే ఎంత పరిచర్యచేసేది? ఇలా వొంటరిగా ఎన్నాళ్లు వుంటావు?"

రామచంద్రరావుజవాబుగా-నవ్వాడు.

సరళ కనుక అంగీకరించి వుంటే రామచంద్రరావుకి యీ వొంటరితనం వుండేదికాదు. సరళ రామచంద్రరావుకి దూరపు బంధువుల అమ్మాయి. సన్నగా నాజూకుగా వుంటుంది ఆమె కళ్ళల్లో తెలివైన వెలుతురు వుంది. సరళా రామచంద్రరావూ కలిసి చదువుకున్నారు అప్పుడే వారిద్దరికీ స్నేహం కలిసింది. ఆ స్నేహం ప్రేమగా మారినట్లు కూడా మూర్తికి తెలుసును. రామ

చంద్రరావు మూర్తితో అన్ని సంగతులూ చెప్పేవాడు. ఆమె తనని తప్పకుండా పెళ్ళిచేసుకుంటుందన్న విశ్వాసాన్ని ప్రకటించేవాడు. సరళ తలిదండ్రులుకూడా ఏనాడూ వీరిరువురి స్నేహానికి అభ్యంతరం చెప్పలేదు. సరళ తల్లిదండ్రులు కలవారు. సరళ ఒక్కర్తే వారి సంతానం. రామచంద్రరావుకి సరళతో పెళ్ళి జరగాలనీ, దానితో అతని ఒంటరితనమూ ఆర్థిక సమస్యా రెండూ తీరి సుఖిస్తాడనీ, నిజమైన నిర్మలమైన స్నేహితుడైన మూర్తి ఎంతో ఆశించేవాడు.

"రామం నువ్వెప్పుడైనా ఆమె అభిప్రాయం తెలుసుకున్నావా!" అని అడిగాడు మూర్తి రామచంద్రరావుకి ఉద్యోగం వచ్చిన రోజున.

"సమయం రానీ" అన్నాడు రామచంద్రరావు.

రెండు మూడు నెలల అనంతరం సరళా రామచంద్రరావులు పార్కులో కలుసుకున్నారు.

విద్యుద్దీపాల కాంతీ, సప్తమివెన్నెలా కలసి వీరు కూర్చున్న బెంచీమీద విచిత్రంగా పడింది. రామచంద్రరావు, తన మనస్సులోని అభిప్రాయాన్ని, విప్పి చెప్పాడు కాని ఆ క్షణాన సరళ వివేకం ఆమె హృదయ దౌర్బల్యాన్ని జయించింది.

"రామం, నీ ఆస్తి ఎంత?" అని అడిగింది.

"ఒక పాత పెంకుటిల్లు, అదైనా మా వూళ్ళో వుంది" అన్నాడు రామచంద్రరావు.

"భూమి గట్రా ఏమైనా..." అని ప్రశ్నించింది సరళ.

"సెంటు భూమికూడా లేదు" అని కులాసాగా జవాబు చెప్పాడు రామచంద్రరావు.

"నీ జీతం ఎంత?" అని అడిగింది సరళ.

"నూట యిరవై రూపాయలు" అన్నాడు రామం.

సరళ నిట్టూర్చింది. ఆమె తన సాధక బాధకాలు, అవసరాలు, అలవాట్లూ తన తల్లిదండ్రుల కనీసపు కోర్కెలు అన్నీ చెప్పింది. చివరికి ప్రేమా, యిష్టమూ మొదలైనదౌర్బల్యానికి లోబడి తన సుఖాన్నీ భద్రతని బలి యిచ్చుకోలేనంది. "నువ్వంటే నాకెప్పుడూ యిష్టమే, కాని నా జాగ్రత్తలో నేనుండాలిగా" అంది.

పార్కులోంచి రామచంద్రరావు యివతలికి రాగానే మూర్తి ఎదురై "ఏమైంది, ఏమైంది" అని ఆతృతగా అడిగాడు.

"నిరాకరించింది" అన్నాడు రామచంద్రరావు.

మూర్తికి కోపం వచ్చింది రామ

చంద్రరావు మీద. అతనంత తాపీగా జవాబు చెప్పినందుకుకాదు. అతని పెదాలమీద నిశ్చలంగా నిలిచిన చిరు నవ్వునిచూసి, ఏ ప్రేమ వైఫల్యానికి మనుష్యులు ఆత్మహత్య చేసుకుంటారో, ఏకాంతంలో పడి ఏడ్చి ఏడ్చి కృశించి పోతారో అటువంటిదానికి హాయిగా నవ్వగలిగే యీ రామచంద్రరావులోని విశేషం ఏమిటి? ఇంత కులాసా, యింత ధీమా ఎక్కడివి? అని విస్తుపోయాడు మూర్తి.

సరళకి వివాహమైంది. పెళ్ళికి రామచంద్రరావు వెళ్ళాడు. వెళ్ళి నాలుగు రోజులూ యిటు ఆడపెళ్ళివారితో, అటు మగపెళ్ళివారితో కలుపుగోలు తనంగా తిరిగాడు అత్తింటికి వెళు తూన్న సరళతో "నీ భర్త రూపసి, ఉత్తముడూ కూడా. నువ్వు ఎప్పుడూ సుఖంగా ఉండాలని కోరుతున్నాను. వచ్చే ఏడాదికి నువ్వు పాపాయినెత్తుకొని రావాలి సుమా" అన్నాడు. అతని స్నేహ స్నిగ్ధ కంఠస్వరానికి సరళ హృదయం ఆర్ద్రమయింది. కృతజ్ఞతతో "థాంక్స్" అంది.

కాని రామచంద్రరావు మనసారా కోరిన అదృష్టం ఆమెను వరించలేదు. ఏడాదికే ఆమె విధవరాలై తిరిగివచ్చింది. రామచంద్రరావు చూడటానికి వెళ్లాడు. ధైర్యం చెప్పాడు. అలాగ ప్రతిరోజూ వెళ్ళి ఎన్నో కబుర్లు, కథలు చెప్పే వాడు. ఆమె దుఃఖంనుండి కోలుకుంది. ఇంక యితని అవసరం తీరిందనుకున్న సరళ తండ్రి రామచంద్రరావుని చాటుగా పిలిచి, 'నువ్వు రోజూ యిలా రావడం బావుండదు. లోకం ఏదైనా అను కుంటుంది' అన్నాడు. రామచంద్రరావు నవ్వుతూ 'మీరు చెప్పింది నిజమే ఇంక నేను రాను' అని వెళ్ళిపోయాడు. మళ్ళీ సరళ దగ్గరకు ఎన్నడూ వెళ్ళలేదు. రామచంద్రరావు ఒక మూడుగదుల వాటా తీసుకుని అద్దెకు ఉంటున్నాడు. ఒకగది వంటగదిగా ఉపయోగించుకొని స్వయంగా వండుకు తింటాడు. తొమ్మి దింటికల్లా స్నానంచేసి, భోజనంచేసి తెల్లని దుస్తులు వేసుకుని ఆఫీసుకు బయలుదేరుతాడు దారిలో కిళ్ళీకొట్టు పోలయ్యనీ, ప్లీడరు రాఘవరావుగారినీ, వెంకయ్య మాష్టారినీ, పెరుగమ్ముకుని బతికే గోవిందమ్మనీ-అందరినీ నవ్వుతూ పలకరిస్తూ ఆఫీసుకు వెళతాడు. ఆఫీ సులో అందరూ అతని మిత్రులు. ఆఫీ సరుకూడా రామచంద్రరావంటే దయగా అభిమానంగా ఉంటాడు.

కాని రామచంద్రరావుని దురదృష్టమే వరించింది. ఆఫీసు రిట్రెంచిమెంటులో పైవాళ్ళు అతన్ని ఉద్యోగంనుండి తొల గించి వేశారు. మూర్తి చాలా ఆందోళన చెందాడు. ఇకమీద రామచంద్రరావుకి గడిచి విధానంలేదు. అయినా రామ చంద్రరావు ఏమీ బెదిరిపోలేదు. పైగా

మూర్తికి అతను నవ్వుతూ ధైర్యం చెప్పాడు.

ఉద్యోగం పోయిన రెండురోజులకే రామచంద్రరావు తన స్వగ్రామం వెళ్లాడు. ఓనెల్లాళ్ళపాటు అక్కడేఉండి, అతని పాత పెంకుటిలోగిలి అమ్మివేసి, మూడువేలరూపాయలు చేత్తోపట్టుకుని తిరిగి వచ్చాడు. ఈసారి పాత మూడు గదుల పోర్షన్ వదిలేసి ఒకేఒక గది అద్దెకు తీసుకున్నాడు. ఒక టైపుమిషన్ కొని, 'ఇచ్చట టైపు చేయబడును' అని బోర్డు కట్టాడు. ఈ మూడువేలూ ఎన్నాళ్ళు వస్తుంది? ఈ టైపువల్ల వచ్చే ఆదాయం ఏం సరిపోతుంది? నీ భవిష్యత్తు ఎలాగ? అని ఆతృత కనపరిచాడు మూర్తి.

రామచంద్రరావు నవ్వాడు. "ఎవరి భవిష్యత్తు మాత్రం ఎవరు చెప్పగలరు మూర్తీ మనం చేసుకున్న కట్టుదిట్టాలు నిజంగా రక్షిస్తాయా?" అన్నాడు

రామచంద్రరావు తన స్వగ్రామం వెళ్ళిన రోజులలో సరళ తండ్రి చనిపోయినట్టూ, ఇంటి యాజమాన్యమంతా సుకుమారమైన సరళమీద పడినట్టూ తెలుసుకున్నాడు. ఒకసారి సరళను చూసివచ్చాడు

ఆరు నెలలు గడిచాయి. రామచంద్రరావుకి తీవ్రమైన జబ్బుచేసింది. పదిహేను రోజులైనా జ్వరం తగ్గుముఖం పట్టలేదు. మూర్తి భయపడ్డాడు. తిన్నగా సరళ యింటికి వెళ్ళాడు. రామచంద్రరావు పరిస్థితిని వివరించి చెప్పాడు.

"మీరు అతని బాధ్యత వహించాలి. ఒకనాడు మీరు అతన్ని మోసగించారు. కాని అతను ఏనాడూ మిమ్మల్ని నిందించలేదు డబ్బుతో ఏమైనా కొనవచ్చునుగాని అటువంటి అమృత హృదయాన్ని పొందలేము మృత్యుముఖంలో ఉన్న అతన్ని కనికరించండి లోకం ఏమనుకుంటుందో అనుకొని సంశయించకండి ఒక్కడూ ఆ చిన్నగదిలో చీకటిలో బాధతో, వ్యాధితో చివికిపోతున్నాడు. వివేకంకన్న, హేతువుకన్న హృదయ ధర్మం గొప్పది. ఈసత్యాన్ని యిప్పుడైనా మీరు తెలుసుకోరా" అని మూర్తి ప్రాధేయపడ్డాడు. అతను తల పైకెత్తిచూసే సరికి సరళ చెక్కిళ్ళు కన్నీళ్ళతో తడిసి ఉన్నాయ్. "పదండి నేనూ మీతో వస్తున్నాను" అంటూ సరళ ఎలా వున్నది అలా బయలు దేరింది.

రామచంద్రరావుని జాగ్రత్తగా సరళ యింటికి మార్చారు పక్కగదిలో డాక్టరు 'ఇతను బతుకుతాడనే నమ్మకం లేద'ని చెప్పడం అప్పుడే మెలకువ వచ్చిన రామచంద్రరావుకి వినిపించింది. భయాందోళనలతో కన్నీటితో సరళా, మూర్తీ రామచంద్రరావు దగ్గరకువచ్చి నిలబడ్డారు.

"నేను డాక్టరు చెప్పింది విన్నాను.

"దానికింత భయమెందుకు" అన్నాడు రామచంద్రరావు అతని పెదవులమీద చిరునవ్వు నిలిచివుంది కష్టాల్ని, బాధల్ని చివరికి మృత్యువును కూడా లక్ష్యం చెయ్యని చిరునవ్వు అంతఅందోళనలోనూ ఆశ్చర్య చకితుడయ్యాడు, మూర్తి కాని రామచంద్రరావు సరళ సపరిచర్యలలో మూర్తి నిరంతర సాన్నిధ్యంలో పట్నంనుండి పిలిచిన పెద్ద డాక్టర్లసహాయంతో వ్యాధినుండి విముక్తుడయ్యాడు. సరళ అతన్ని తనయింట్లో ఉండిపొమ్మని కోరింది పూర్తిగా ఆరోగ్యం కోలుకునే వరకూ.

మూడు నెలల అనంతరం సంపూర్ణ ఆరోగ్యవంతుడైన రామచంద్రరావు తన కృతజ్ఞతను తెలియజేసి వెళ్ళిపోతా నన్నాడు. "నా గదికి వెళ్ళిపోతాను. మళ్ళీ ట్రైపు మొదలుపెట్టాలి సెలవిప్పించు" అన్నాడు

"అయితే నేనూ వస్తాను ఆ ఒక్క గదిలోమనమిద్దరమూ ఎలా వుండడం?" అంది సరళ.

"నువ్వు రావడమేమిటి ? నాతో ఉండటమేమిటి?" అన్నాడు రామచంద్రరావు తెల్లబోయి "మరి భార్య భర్తను వదలి వుంటుందా." అంది సరళ తల వాల్చి ఓరగా చూస్తూ. ఈసారి నిజంగా రామచంద్రరావు సిగ్గుపడిపోయాడు. అతను తెప్పరిల్లి చటుక్కున ఆమెను కౌగిలిలోకి తీసుకున్నాడు.

సరళా, రామచంద్రరావుల వివాహం నిరాడంబరంగా జరిగింది. మూర్తిఉత్సాహానికి పట్టపగ్గాలేవు

మొదటిరాత్రి రామచంద్రరావు జుట్టులోనికి వేళ్ళుపోనిస్తూ మృదువుగా అడిగింది సరళ "మీరు ఎప్పుడూ నవ్వుతూనే ఉంటారు కారణం ఏమిటి నాకు చెప్పరూ?" రామచంద్రరావు కళ్ళలో

గతస్మృతుల నీడలు బరువుగా నల్లగా కదిలాయి. కిటికీలోంచి చీకట్లోకి అలాగ కొంతసేపు చూస్తూనిలుచున్నాడు అతని కంఠస్వరం గంభీరంగా మారిపోయింది.

"నా పదహారవయేట నేనూ, మా అమ్మా, నాన్నా, మా చెల్లెలు, తమ్ముడూ భద్రాచలం వెడుతున్నాము. నేను అనారోగ్యంతో సన్నగా నీరసంగాఉండే వాణ్ణి. ఎప్పుడేమైపోతానో అని అమ్మా నాన్నా భయపడతుండేవారు భద్రాచల రాముని దర్శనంతో నేను ఆరోగ్యవంతుణ్ణి అవుతానని వారి నమ్మకం. అందుకే భద్రచలం వెడుతున్నాము పాపికొండల దగ్గర హఠాత్తుగా మా పడవ బోల్తాకొట్టింది కారణం ఏమిటో యిప్పటికి నాకు తెలియదు నేను స్పృహలేకుండా ఒక ఒడ్డుకు కొట్టుకు పోయాను తెలివి వచ్చేసరికి నా చుట్టూ జనం ఉన్నారు. మరి కాస్తదూరంలో మా తల్లిదండ్రుల, సోదర సోదరీల శవాలు పడివున్నాయి. వాళ్ళందరూ చచ్చిపోయారు. ఒక్కసారిగా నేను దిక్కులేనివాడినయాను. ఒక్కసారిగా అపారదుఃఖం నన్ను నిశ్చేష్టితుణ్ని చేసివేసింది. గుండెలు పగిలిపోయినాయ్. మళ్ళీ అదే నదిలోదూకి చచ్చిపోదామనుకున్నాను. కాని ఒక మెరపులాగ నా మనస్సులో ఏదో మెరిసింది. ఈ సృష్టి ఈ జీవితము అంతా ఒక హాస్యం. దీనికి ఒక నియమమూ, నిర్ణీత పద్ధతీ అంటూలేవు. ఉన్నా ఉనికి తెలియదు. మనం తెలుసుకోలేము ఎవరో తెర వెనుక నుండి మనల్ని యిలా ఆడిస్తున్నారు. ఇది పెద్ద జోక్. నవ్వులాట. లేనిదే అనారోగ్యంతో ఎప్పుడేమవుతానో అన్న నేను బతకడమేమిటి? నిండు ఆరోగ్యంతో ఆశలతో ఉన్నవాళ్ళు పోవడమేమిటి? ఈ అద్భుతమైన హాస్య నాటకములో నేనూ ఒకపాత్రని. కష్టాలకీ, భయాలకీ, రేపటి బాధలకీ ఆందోళన చెందడం ఎంత తెలివితక్కువ సరళా? ఈ కాస్సేపటి బతుకునీ సంతోచితత్వంతో సందేహంతో ద్వేషవిషంతో నింపుకోవడం ఎంతమూర్ఖత్వం సరళా?"

ఈమాటలకి సరళ చలించిపోయింది. విద్యుద్దీపాల కాంతిలో అతని కళ్ళు చెమ్మగిలినట్లు అనిపించిందామెకు. అతన్ని గుండెలకు హత్తుకుని, "నేను నిన్ను వదలను రామం" అని అర్థం లేకుండా ఆవేశంగా అంది.

రామచంద్రరావు చల్లగా నవ్వాడు. తెల్లని మల్లెపువ్వు విరిసినట్టు స్వచ్ఛమైన హిమకణం సూర్యరశ్మిలో మిలమిల మెరసినట్టు...

సరళకి అర్థమయింది - అతని నవ్వు వట్టి నవ్వు కాదనీ, అతని నవ్వువెనకాల భయంకర విషాదముంది, వేదాంతం వుంది.

కాని యీనాటివరకూ మూర్తికి మాత్రం అతని నవ్వుకి కారణం తెలియదు పాపం.